

Αθήνα, 22.03.2016

Συμβολή για την εμπέδωση της Διαμεσολάβησης στη χώρα μας

Εισήγηση Δημ. Μάντζου στην Ημερίδα του ΥΔΔΑΔ για την Ημέρα της Διαμεσολάβησης

Αρχικά θα ήθελα να απευθύνω τις θερμές ευχαριστίες μου σε ορισμένους ανθρώπους. Κατ' αρχάς στον κ. Στέλιο Μανουσάκη και μάλιστα για δύο λόγους: πρώτον, γιατί είναι ο «νονός» της Ημέρας της Διαμεσολάβησης, ο άνθρωπος που συνέλαβε την όλη ιδέα για αυτόν τον ετήσιο εορτασμό και δεύτερον, διότι κατάφερε σχεδόν μόνος να οργανώσει και να συντονίσει με επιτυχία την αποψινή εκδήλωση. Έπειτα στον Καθηγητή κ. Λάμπρο Κοτσιρή που από τη θέση του Προέδρου της Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών εξακολουθεί να μας εμπνέει, καθώς και στη Γραμματέα της Επιτροπής κ. Σωτηρία Κουμπούλη, που είναι η αφανής ηρωίδα πίσω από τη λειτουργία της Επιτροπής μας. Τέλος, προσωπικά οφείλω ένα ξεχωριστό ευχαριστώ στον κ. Νικόλα Κανελλόπουλο, τέως ΓΓ ΥΔΔΑΔ, που με έμαθε κι εμένα, όπως και άλλους στο πάνελ, τη λέξη «διαμεσολάβηση» και την προσφορά του οποίου στη διάδοση του θεσμού στην Ελλάδα όλοι αναγνωρίζουν.

Όταν κανείς μιλά τελευταίος σε μία ημερίδα διατρέχει δύο κινδύνους: να έχει ξεμείνει από ιδέες που δεν έχουν ειπωθεί και να κουράσει. Θα φροντίσω να διασκεδάσω και τους δύο αυτούς κινδύνους, αφ' ενός προσπαθώντας να συνοψίσω όσα ενδιαφέροντα σημεία ακούσθηκαν απόψε, και αφ' ετέρου προσθέτοντας ορισμένες δικές μου απόψεις, με την αναγκαία συντομία.

Πρώτα απ' όλα, καταγράφεται ως εξαιρετικά θετική η έκφραση στήριξης από την πλευρά της Πολιτείας. Είναι πολύ αισιόδοξο ότι το αρμόδιο Υπουργείο Δικαιοσύνης διαβεβαιώνει για μία ακόμη φορά την πίστη του στη διαμεσολάβηση και μας μεταφέρεται η βούληση του κ. Υπουργού για διάδοση του θεσμού. Είμαι αισιόδοξος ότι θα δούμε αυτή τη βούληση να μεταφράζεται και σε έμπρακτη στήριξη το αμέσως επόμενο διάστημα. Στο ίδιο πλαίσιο, ήταν πολύ ενδιαφέρουσα η ανακοίνωση για τη δημιουργία Ομάδας Εργασίας στο ΥΔΔΑΔ για τη διαμεσολάβηση. Η Επιτροπή Πιστοποίησης παραμένει, φυσικά, αρωγός κάθε πρωτοβουλίας σχετικής με τον θεσμό και ως εκ τούτου θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμο αυτή η Ομάδα Εργασίας

να έλθει σε επαφή με την Επιτροπή μας, να μάθουμε τη σύνθεση και την αποστολή της και να δούμε πώς μπορούμε να συνδράμουμε το έργο της.

Εξ ίσου ενδιαφέροντα είναι όσα μας μετέφερε από τη διεθνή εμπειρία του ο Καθηγητής κ. Κοτσιρή. Βλέπουμε ότι η διαμεσολάβηση είναι μια διεθνής υπόθεση, υπερβαίνει κατά πολύ τα ελληνικά σύνορα και απασχολεί τη νομική κοινότητα σε πολλές χώρες εντός κι εκτός Ευρώπης. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζει κανείς ότι τα ευρωπαϊκά όργανα και οι εθνικές έννομες τάξεις εξακολουθούν να εργάζονται προς τον σκοπό της εμπέδωσης και πρακτικής αξιοποίησης της διαμεσολάβησης.

Είχα ετοιμάσει ορισμένα σημεία συμβολής για την ενίσχυση της παρουσίας του θεσμού στην Ελλάδα. Είμαι βέβαιος ότι τα περισσότερα ακούσθηκαν και από τους λοιπούς ομιλητές. Θα διατρέξω εν συντομία τις θέσεις μου αυτές, στις οποίες ενσωματώνονται 7+1 σκέψεις μου για το παρόν και το μέλλον της διαμεσολάβησης στη χώρα μας.

Σημείο 1ο: Τι δεν είναι η διαμεσολάβηση

Συμβάλλοντας στην πρωτοτυπία της εκδήλωσης, δεν θα ήθελα να επαναλάβω τι είναι η διαμεσολάβηση, κάτι που λίγο ως πολύ όλοι εδώ γνωρίζουμε πια. Ο Σπύρος Αντωνέλος ήταν πολύ παραστατικός και εύστοχος στην ανάλυση και κατάρριψη των μύθων που περιβάλλουν τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα. Θα αρκεσθώ, λοιπόν, να υπογραμμίσω τι, επίσης, δεν είναι η διαμεσολάβηση, κατά τη γνώμη μου: Πρώτα και κύρια η διαμεσολάβηση δεν είναι ανταγωνιστική προς τη Δικαιοσύνη. Είναι ένας θεσμός που λειτουργεί παράλληλα προς το δικαστικό σύστημα και δεν πρόκειται ποτέ να αμφισβητήσει την εξουσία του δικαστή ως του τελικού κριτή μιας υπόθεσης. Το δικαίωμα στον φυσικό δικαστή είναι ιερό και απαράγραπτο, απλώς η διαμεσολάβηση δίνει σε όλους έναν άλλον δρόμο επίλυσης εκτός δικαστηρίων, οδηγώντας το δικαστικό μας σύστημα σε σημαντική αποσυμφόρηση. Βεβαίως, η διαμεσολάβηση δεν είναι πανάκεια. Δεν είναι το φάρμακο για όλες τις ασθένειες της Δικαιοσύνης μας. Αποτελεί, ωστόσο, κρίσιμο στοιχείο κάθε σοβαρής μεταρρυθμιστικής πολιτικής για καλύτερο σύστημα απονομής Δικαιοσύνης, μαζί με τις ηλεκτρονικές εφαρμογές του e-Justice και νέο, σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο. Έπειτα, η διαμεσολάβηση δεν είναι θεσμός της Οικονομίας. Είναι αντίθετα θεσμός της Κοινωνίας. Δεν έρχεται ως συνέπεια της λειτουργίας της αγοράς, αλλά της ίδιας της κοινωνικής συμβίωσης. Σηματοδοτεί μια επανάσταση στην ίδια τη βάση της Κοινωνίας και της συνύπαρξης των ανθρώπων. Μια επιστροφή στις ρίζες της κοινωνικής αυτορρύθμισης των ανθρώπινων σχέσεων. Και τέλος, η διαμεσολάβηση δεν είναι πολυτέλεια, καθώς δεν αφορά μόνο σε μία ελίτ, αλλά στο σύνολο των πολιτών και των επιχειρήσεων, που σε κάθε γωνιά της Ελλάδας μπορούν άμεσα να την αξιοποιήσουν για την αξιόπιστη επίλυση των διαφορών τους.

Σημείο 2ο: Ευαισθητοποίηση

Πολλά μπορούν να γίνουν ακόμη στον τομέα της ενημέρωσης των πολιτών για τη χρησιμότητα και την αξία του θεσμού. Και είναι εξαιρετικά αισιόδοξο ότι έχουν δημιουργηθεί τόσες ιδιωτικές πρωτοβουλίες που, παράλληλα προς την Πολιτεία, κατατείνουν στην επικοινωνιακή προβολή της διαμεσολάβησης. Ο ΟΠΕΜΕΔ είναι η τελευταία, πολύ σημαντική, μη κερδοσκοπική προσπάθεια των σπουδαιότερων κοινωνικών εταίρων και παραγόντων της Κοινωνίας και της Οικονομίας για τη διάδοση των εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης διαφορών στην Ελλάδα. Είμαι βέβαιος ότι η Πολιτεία θα αγκαλιάσει την πρωτοβουλία αυτή, δημιουργώντας τις αναγκαίες συνέργειες.

Σημείο 3ο: Εκπαίδευση

Ένα εξαιρετικά κρίσιμο μέγεθος για την επιτυχία της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα. Εκπαίδευση αφ' ενός των δικαστών, που είναι πολύ σημαντική για την πρακτική αξιοποίηση

του θεσμού από το δικαστικό σώμα. Είναι ευτύχημα δε που ο σημερινός Γενικός Διευθυντής της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών ο κ. Μιχαήλ Πικραμένος έχει αποδείξει το έμπρακτο ενδιαφέρον του για την εισαγωγή σχετικού μαθήματος στον κύκλο σπουδών της Σχολής. Και βεβαίως, εκπαίδευση για τους νομικούς του μέλλοντος: εκπαίδευση στη διαπραγμάτευση και την εναλλακτική επίλυση στα ελληνικά δημόσια Πανεπιστήμια, ιδίως τις τρεις Νομικές Σχολές μας, αλλά και κάθε συναφή σχολή οικονομικών και κοινωνικών επιστημών. Βλέπουμε στο εξωτερικό, στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, να λειτουργούν θαυμάσια εργαστήρια διαπραγμάτευσης σε πανεπιστημιακά ιδρύματα, γιατί όχι και στην Ελλάδα; Πρέπει, λοιπόν, να ενισχυθεί και εδώ η διδασκαλία της διαμεσολάβησης σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και -γιατί όχι;- να ανοίξουμε και τον διάλογο για κατάρτιση διαμεσολαβητών από τα ίδια τα Πανεπιστήμια, στο πλαίσιο της συνταγματικής αποστολής τους.

Σημείο 4ο: Δικηγόρος και διαμεσολάβηση

Έχουμε πει ήδη πολλά για την ιδιαίτερα δυναμική σχέση μεταξύ δικηγόρων και διαμεσολάβησης, από την οποία εξαρτάται σίγουρα και η επιτυχία του θεσμού. Πρέπει να διασφαλίσουμε τα καλώς εννοούμενα συμφέροντα των δικηγόρων και πρωτίστως μια δίκαιη αμοιβή για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία.

Σημείο 5ο: Δικαστής και διαμεσολάβηση

Οι Έλληνες δικαστές έχουν πολλά να προσφέρουν στην πρακτική αξιοποίηση της διαμεσολάβησης στη χώρα μας. Η κ. Μάμαλη μας έδωσε μια τεκμηριωμένη άποψη για τη λειτουργία και τα πρακτικά αποτελέσματα της δικαστικής μεσολάβησης, που αποτελεί, πράγματι, ένα θαυμαστό παράδειγμα ευεργετικής εμπλοκής των δικαστικών λειτουργιών στη διαδικασία της εναλλακτικής επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών. Πέραν της δικαστικής μεσολάβησης, οι δικαστές θα μπορούσαν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο και στη διαμεσολάβηση του ν. 3898/2010, όπως αυτή προβλέπεται πλέον με το νέο άρθρο 214Γ ΚΠολΔ. Με τη διάταξη αυτή, πράγματι, η διαμεσολάβηση εισήχθη για πρώτη φορά στην ελληνική δικονομική ορολογία, ωστόσο θα μπορούσε η ρύθμιση να είναι ακόμη πιο τολμηρή: να μην προβλέπει απλώς τη δυνατότητα του δικαστή να παραινει τους διαδίκους να καταφύγουν σε διαμεσολαβητή, αλλά να παραπέμπει την υπόθεση σε απόπειρα επίλυσης με διαμεσολάβηση, όπως συμβαίνει σε άλλες έννομες τάξεις.

Σημείο 6ο: Υποχρεωτικότητα

Θα συμφωνήσω με τον Στέλιο Μανουσάκη ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση δεν πρέπει να θεωρείται πλέον ταμπού. Καλούμαστε να εξετάσουμε σοβαρά το ενδεχόμενο εισαγωγής μορφών υποχρεωτικής απόπειρας επίλυσης μιας διαφοράς με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Και αυτό πρέπει να το κάνουμε με πολλή προσοχή κι ύστερα από πολλή μελέτη. Συμφωνώ, επομένως και με τον κ. Μαχαίρα στο ότι η υιοθέτηση τέτοιων μέτρων δεν μπορεί να γίνει οριζόντια και γενικά, αλλά μόνο σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων, στις οποίες η υποχρεωτική διαμεσολάβηση μπορεί να βρει ασφαλή και επιτυχή εφαρμογή. Κλασική τέτοια κατηγορία υποθέσεων αποτελούν οι οικογενειακές διαφορές, η πλειονότητα των οποίων μπορεί να λυθεί εκτός δικαστηρίων, με διαφύλαξη της οικογενειακής ειρήνης και κυρίως των

δικαιωμάτων του παιδιού. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης υπάρχει ειδική Επιτροπή για την αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου, η οποία ελπίζω ότι θα εξετάσει το ήδη

επεξεργασμένο σχέδιο για τη σύσταση αυτοτελούς Οικογενειακού Δικαστηρίου, με εξειδικευμένους οικογενειακούς δικαστές, όπου υπάρχει θαυμάσιο πεδίο για την υιοθέτηση της υποχρεωτικής προηγούμενης απόπειρας επίλυσης με οικογενειακή διαμεσολάβηση. Εξ άλλου, σχετική με την υποχρεωτικότητα είναι και η επιστημονική συζήτηση για την εύρεση κινήτρων και αντικινήτρων ενίσχυσης της αξιοποίησης και της επιτυχίας της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης έναντι της δικαστικής οδού. Μπορούμε να μιλήσουμε για αυξημένα δικαστικά έξοδα, δικονομικές ποινές, απαράδεκτο ενδίκων βοηθημάτων και άλλες παρεμφερείς ιδέες που εφαρμόζονται διεθνώς και μπορούν να εισαχθούν στην Ελλάδα με την κατάλληλη προσαρμογή στα δικά μας νομικά και οικονομικά δεδομένα.

Σημείο 7ο: Ρήτρες διαμεσολάβησης

Όπως μας ανέλυσε ο Καθηγητής κ. Ορφανίδης, η υιοθέτηση και πρακτική αξιοποίηση συμβατικών ρητρών προσφυγής σε διαμεσολάβηση μπορεί να προσδώσει στον θεσμό ιδιαίτερη δυναμική και ακόμη μεγαλύτερη πρακτική αξία. Υπάρχει, σήμερα, ευρύ περιθώριο για την επιστημονική επεξεργασία του όλου θέματος, για την προσέγγιση της νομικής φύσης μιας τέτοιας ρήτρας, του βαθμού δεσμευτικότητάς της και των δικονομικών συνεπειών της. Στην ανάδειξη των ρητρών διαμεσολάβησης -στα πρότυπα λειτουργίας των υποχρεωτικών όρων για προσφυγή σε διαιτησία- μπορεί τελικά να κρύβεται ακόμη ένα μυστικό για την επιτυχία του νέου αυτού θεσμού.

8ο και τελευταίο σημείο: Ένα μήνυμα

Ένα μήνυμα σε όλους εσάς, όλους εμάς, τους διαμεσολαβητές. Ένα μήνυμα που απευθύνω και στον εαυτό μου κοιτώντας στον καθρέφτη. Γνωρίζω πολύ καλά ότι, παρά τα πρώτα σημάδια, οι περισσότεροι από εμάς δεν έχουμε δει μεγάλη πρακτική εφαρμογή της διαμεσολάβησης. Έχοντας επενδύσει σημαντικά σε χρόνο και χρήμα, δεν την έχουμε δει να αποδίδει τα αναμενόμενα χειροπιαστά αποτελέσματα, είναι αλήθεια. Ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνούμε τη βαθύτερη σημασία, τη βαθύτερη αξία της διαμεσολάβησης και όλων όσων μας προσφέρει. Χρειάζεται υπομονή, επιμονή, επίγνωση και αισιοδοξία.

Γιατί η διαμεσολάβηση δεν είναι μια απλή επαγγελματική ενασχόληση ή ένας συνηθισμένος θεσμός. Είναι μια νέα κουλτούρα, ένα νέο πρότυπο συμπεριφοράς. Μας εξοπλίζει με νέα εφόδια, με νέες δεξιότητες. Παράγει προστιθέμενη αξία. Μας δίνει αξία, της δίνουμε αξία. Μας κάνει καλύτερους νομικούς, καλύτερους επαγγελματίες, καλύτερους ανθρώπους. Είναι βέβαιο ότι θα μας οδηγήσει και σε μια καλύτερη Ελληνική Δικαιοσύνη.

Σας ευχαριστώ πολύ.